

„Egy magyar kulturális és tudományos kutatói intézmény munkájának ellehetetlenedését jelenti”

Kolumbán Zsuzsanna beszélgetése Zepeczaner Jenővel,
a Haáz Rezső Múzeum igazgatójával

– A székelyudvarhelyi közgyűjtemény igen értékes tárgyállománnyal rendelkezik. A református kollégium régi-ségtárát a XX. század elejétől Haáz Rezső rajztanár rendszeres gyűjtése gyarapította. Az államosítást követően pedig már a szakmai háttér is biztosított volt. A többszörös székhelyváltoztatás azonban nagyban visszavette a gyűjtemény gyarapodását, sok esetben még a meglévő állomány integritása is kérdésessé vált. Melyek voltak a fontosabb állomások az intézmény eddigi életében?

– A Haáz Rezső Múzeum gyökerei a XVIII. századig nyúlnak vissza, amikor a felvilágosodás eszméi megjelentek a székely társadalomban. Hordozói a nyugati – Németország, Hollandia – egyetemeken tanult tudós professzorok voltak, akik európai példák nyomán igyekeztek régiség- és természetrajzi gyűjteményeket kialakítani. Fontosnak tartották, hogy a mindennapi oktató-nevelő munkát múzeumi tárgyak felhasználásával tegyék hatékonyabbá, ami nem csupán ismereteket gyarapított, de a „lelkek pallérozását” is elősegítette. Így jött létre, másodikként Erdélyben, a kollégium gyűjteménye. Az iskola-könyvtár és gyűjtemény első fennmaradt leltárát 1797 februárjában kezdte írni Zilahai Sebes József professzor, majd Szigeti Mihály folytatta. A gyűjtemény lassan fejlődött, vásárlási alap hiányában főleg adományok révén. Nagy csapást jelentett, hogy az 1848-as megszállás, illetve az első és a második világháború alatt is megdézsmálták. 1913-tól nyilvános, majd 1950-ben városi múzeum lett. Azóta háromszor költöztették. Úgy tűnt, hogy 1969-ben hosszú időre berendezkedhet a Kossuth Lajos utcai szék-házba, melyet már akkor sem tekintettek véglegesnek, mert rögtön felmerült a gondolat, hogy a múzeumot és a könyvtárat a várba kell véglegesen elhelyezni. Példáért csak a Hargita keleti oldalára kellett átmenni, a

csíkszeredai Mikó-várat a hadsereg akkor adta át a múzeumnak. Ubonyi Mihály polgármester jóvoltából a múzeum 1978-ban megkapta a Képtár épületét. Ez nagy gyarapodást jelentett, de alig enyhített a krónikus helyhiányon, hiszen ezt kitöltötte a következő évben megnyitott képzőművészeti kiállítás. A költözések, a nem megfelelő raktárak, ahol nem lehetett biztosítani a megfelelő hőmérsékletet és nedvességtartalmat, mind sokat rontottak a tárgyak állapotán.

– Közismert, hogy a múzeum jelenleg is ingatlangondokkal küszködik, zárós határidőn belül el kell hagynia jelenlegi székhelyét. Mi vezetett ezen állapot kialakulásához?

– A 40 évig székházként szolgáló (eredetileg lakóháznak tervezett) épületet, az államosított házak visszaszolgáltatása során, táblalábíróssal végzéssel visszakapta az egykori tulajdonos családja. A végzés öt év türelmi időt biztosít, de ezt nem tudjuk kihasználni, mivel a múzeum szűkös költségvetéséből nem lehet fizetni a bér-

költségeket. Így más lehetőség nem maradt, mint elhagyni az épületet.

– Melyek azok a szakmai tevékenységek, amelyek leginkább ellehetetlenednek a székhely elvesztése miatt?

– A múzeumok központi helyet foglalnak el a nyugati polgári civilizáció kultúrtörténetében. A múzeum minden esetben a létrehozó közösség tükré, a város névjegye, tükrözi a közösség, a fenntartó igényességét, kulturális színvonalát.

A múzeumi törvény értelmében (szabad fordításban): „nyilvános kulturális intézmény a társadalom szolgálatában, amely gyűjti, kutatja, restaurálja és kiállítja a megismerés, a nevelés és gyönyörködtetés érdekében az emberiség anyagi és szellemi értékeit, valamint környezete javait”. Udvarhelyszék múzeuma az itteni székelység anyagi és szellemi javait gyűjti, őrzi, tanulmányozza, ismerteti és állítja ki, mondhatni úgy is, hogy a közösség kollektív emlékezete. A tudományos kutatómunkát folytathatjuk ezután is, de nehéz gyűjteni, ha nincs hova raktározni. A megfelelő raktárak hiánya a tárgyak fennmaradását is kétségessé teszi, élettartamukat lerövidíti.

Leginkább a kiállítói tevékenység sérül. A jövőben valószínűleg lehetséges 114 m² kiállítási felületen (amennyiben nem sikerül megoldást találni a múzeum helyzetére) nem lehet annyit kiállítani, mint a mostani 776 m²-en, mikor számításaink szerint is 3.150 m²-en tudnánk tartalmat, jó kiállításokat rendezni. Szerencsénk az emlékszobák, illetve a szejkefürdői kiállítás sértetlenül megmaradnak.

– A műtárgyak sajátos környezetet és bánásmódot igényelnek, az új székhely vagy raktár milyen feltételeknek kell megfeleljen?

„A múzeum születési bizonyítványa”
Az első leltárkönyv címlapja

– A múzeumi raktárak és kiállítóterek szigorú feltételeknek kell eleget tenniük. A levegő relatív nedvességtartalma 50–60% kell legyen, biztosítani kell az állandó hőmérsékletet. Nem mellékes a jól kihasználható polcrendszer megléte sem. Tisztán tartható, pormentes környezetet kell biztosítani, ahova nem hatolhatnak be a kártevők (egér, kopogóbogár, moly stb.), nem jutnak be a vegyi anyagok. A tárgyakat óvni kell a naptól, az erős fénytől. Fontos a jó őrzés, hogy lehetőleg megelőzzük a tüzeket és a természeti katasztrófák hatásait.

– *A fenntartó által felajánlott ingatlan alkalmas-e műtárgyraktározásra, illetve milyen beruházások szükségesek ennek korszerűsítésére?*

– Az első segítségként felajánlott raktárépület, a Rákóczi úton levő, volt növényvédelmi vegyszerraktár. Alapterülete megfelelő nagyságú, jól megközelíthető, de padlózata nincs, a földje pedig annyira át van itatva vegyszerekkel, hogy legalább 50–70 cm (150–200 m³) földréteget szükséges eltávolítani, majd pótolni kellene. Szilárd alapozás hiányában falai gyengék, nincs plafonja és a tetőszerkezet szarufáit is ki kellene cserélni. A célnak megfelelő szintre való feljavítása 300.000–400.000 RON-ba kerülne. Erre nincs pénzünk, ugyanakkor ebből az összegből egy új raktár is

épülhet a múzeum tulajdonában lévő Spanyol-ház udvarán.

– *Milyen kilátásokkal bír a múzeum ebben a kényszerhelyzetben?*

– Jelenleg csak arra van lehetőségünk, hogy a kiállításokon és a raktárakban őrzött múzeumi tárgyakat, könyveket, kis és nagy értékű felszerelést, a kiállítások installációját a Képtárba, kisebb mennyiségben a Spanyol-házba, a mostaninál 60%-kal kisebb felületre zsúfoljuk be.

A főépület kiürítéséhez (ha már elkerülhetetlen az átadása) szükséges idő – az előkészületek után – három hónap. Külön költsége: 51.000 RON.

– *Kiknek a segítségére számíthat az intézmény? S kitől várna el fokozottabb figyelmet?*

– Ebben a helyzetben a múzeum a kultúraszervező és támogató közvéleményre számít, de valós segítséget csak fenntartójától, a helyi tanácstól és városunk polgármesterétől, a polgármesteri hivataltól kaphat.

– *Az ingatlangondok ellenére a kutatómunka töretlenül folytatódik, s a 2009-es év kiállítási terve is elkészült. Milyen tárlatokra számíthat a székelyudvarhelyi múzeumbarát közönség?*

– Kiállítási terveink természetesen egész évre kiterjednek, amelyek közül néhányat már most a múzeumbarát közönség figyelmébe ajánlanék. Az április 1-jét igyekszünk humoros megközelítésben tálni, ezért is időzítettük erre a napra Könczey Elemér karikatúra kiállítását. A Föld napja alkalmából Udvarhelyszék madárvilágát elevenítjük meg a természetbarátok számára. Májusban Maszelka János emlékkiállítás rendezünk, júniusban pedig *Az Umling festőasztalos dinasztia hagyatéka* címmel egyháztörténeti kiállítást nyitunk meg. Mivel 2009 a csillagászat éveként van meghirdetve, *Csillagok, csillagok...* című ismeretterjesztő kiállításunkat az iskolakezdésre időzítettük. A '89-es rendszerváltás eseményeit, két évtizedes távlatból, ugyancsak egy kiállítás formájában elevenítjük fel. A felsorolt tárlatok mellett számos szakmai jellegű tanácskozás, konferencia, valamint képzőművészeti kiállítások egészítik ki a 2009-es programtervünket.

Néprajzi kiállítás a székelyudvarhelyi református kollégium múzeumában

